

تبیین و طراحی مدل عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان-

شهر (مطالعه موردی کلان‌شهر مشهد)

سعید کاربر جعفرآبادی^۱، محمدرضا اسمعیل‌زاده قندهاری^{۲*}، حسن فهیم دوین^۳، حمید

عرفانیان خان‌زاده^۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۳/۶

تاریخ تصویب: ۱۴۰۲/۶/۵

ص ص: ۲۴۵-۲۶۹

چکیده

هدف این پژوهش تبیین و طراحی مدل عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهرها می‌باشد. پژوهش حاضر به صورت توصیفی-تحلیلی و به روش ترکیبی (کیفی-کمی) با استفاده از نظریه داده بنیاد انجام شد. جامعه آماری در مرحله کیفی، شامل ۳۰ نفر (به منظور اشباع نظری) از صاحب‌نظران و اساتید دانشگاهی متخصص در حوزه ورزش شهروندی به روش نمونه‌گیری هدفمند و در مرحله کمی مدیران شهری، کارشناسان ورزشی و ساکنان بزرگسال حاشیه شهر مشهد (سن ۱۸ تا ۶۰ سال) که حداقل ۲ سال ساکن این مناطق بودند که با توجه به تنوع و نامشخص بودن تعداد جامعه، ۳۸۴ نفر (با استفاده از جدول مورگان) با استفاده از شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای بعنوان نمونه انتخاب شدند. در فاز طراحی با استفاده از پرسشنامه ساخت یافته متناسب با تکنیک مدل‌سازی ساختاری تفسیری نظرات خبرگان اخذ شد و در نهایت در فاز ارزیابی کمی مدل (فاز

۱. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی - واحد مشهد

saeidkarbar@gmail.com

۲. استادیار مدیریت ورزشی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

eza_ismaeelzadeh@yahoo.com (نویسنده مسئول)

۳. استادیار مدیریت ورزشی، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

fahim_pe@yahoo.com

۴. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

hamid_erfanian@yahoo.com

سنجش مدل)، از پرسشنامه محقق ساخته، مناسب معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد. در مرحله کیفی داده ها جمع آوری و بعد از کدگذاری، پرسشنامه محقق ساخته با ۲۱ سوال تهیه گردید. در پژوهش حاضر جهت بررسی اعتبار عاملی متغیرهای اصلی پژوهش و خرده مقیاس های آن از شیوه تحلیل عاملی و تکنیک های اعتبار همگرا (شاخص AVE) استفاده گردید در فاز طراحی، برای تعیین روایی، از روایی محتوایی استفاده شده است. نظر استادان راهنما، مشاور و ناظر و دو تن دیگر در مورد مناسب بودن پرسشنامه اخذ و اعمال شده است و در فاز سنجش مدل، اعتبار تم‌ها(سازه‌ها) بوسیله روش حداقل مربعات جزئی سنجیده شد، پایایی مرحله اول پژوهش(فاز شناخت)از طریق پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی انجام گرفت، پایایی پرسشنامه مربوط به روش ساختاری نیز براساس شاخص‌های به دست آمده نظیر بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بررسی شد و مورد تایید قرار گرفت، روایی و نرمال بودن توزیع متغیرها تایید و ضریب پایایی پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد. نتایج پژوهش نشان داد که مدل به دست آمده شامل ۵ عامل اصلی: عامل اقتصادی(۵مولفه)، اجتماعی- فرهنگی(۶ مولفه)، ورزش همگانی(۳ مولفه)، ورزش قهرمانی(۳ مولفه) و فردی- خانوادگی(۴ مولفه) بودند، که به عنوان عوامل زمینه ای موثر در توسعه پایدار ورزش در حاشیه ی کلان‌شهرها شناسایی و معرفی شدند. بنابراین می توان انتظار داشت که با شناسایی عوامل زمینه ای موثر توسعه پایدار ورزش در حاشیه ی کلان‌شهرها و تمرکز بر اقدامات راهبردی و پایه های کاربردی و اجرایی شرایط برای رشد و توسعه آن در حاشیه کلان‌شهر مشهد فراهم گردد.

واژه های کلیدی: توسعه پایدار، حاشیه نشینی، شهر سالم، ورزش شهروندی، عوامل زمینه‌ای، کلان‌شهر

Explanation and Design of the Model of Underlying Factors Affecting the Sustainable Development of Sports in the Outskirts of Big Cities (case study: Mashhad)

Saeid Karbar JafarAbadi¹, Mohamad Reza Esmaeilzadeh Ghandehari*²,
Hasan Fahim Devin³, Hamid Erfanian Khanzadeh⁴

Abstract

The purpose of this study is to explain and design a model of underlying factors affecting the sustainable development of sports in the suburbs through descriptive-analytical and combined (qualitative-quantitative) using data theory. The statistical population in the qualitative stage, including 30 people of experts and university professors specializing in citizenship sports and in the quantitative stage of city managers, sports experts and adult residents of Mashhad. Due to the diversity and uncertainty of the population, 384 people were selected as a sample using multi-stage cluster sampling... The validity of the themes (structures) was measured by the partial least squares method. The reliability of the retest and the subject-matter agreement method were performed. The reliability of the questionnaire related to the structural method was evaluated based on the obtained indices such as factor loads, Cronbach's alpha coefficients and combined reliability and was validated. The results showed that the obtained model included 5 main factors: economic factor (5 components), socio-cultural factor (6 components), public sports (3 components), championship sports (3 components) and individual family (4 components). Identified and introduced as underlying factors influencing the sustainable development of sport on the outskirts of metropolitan areas. Therefore, it can be expected that by identifying the underlying factors affecting the sustainable

1. PhD student of sport management, Mashad Branch, Islamic Azad University, Mashad, Iran
saeidkarbar@gmail.com

2. Assistant professor of sport management, Mashad Branch, Islamic Azad University, Mashad, Iran
Corresponding Author*: reza ismaeelzadeh@yahoo.com

3. Assistant professor of sport management, Mashad Branch, Islamic Azad University, Mashad, Iran
fahim_pe@yahoo.com

4. Assistant professor at Faculty of Management and Accounting, Mashad Branch, Islamic Azad University, Mashad, Iran
hamid_erfanian@yahoo.com

development of sports on the outskirts of metropolises and focusing on strategic measures and practical and executive bases, conditions for its growth and development in the metropolis of Mashhad will be provided.

Keywords: Sustainable Development, Marginalization, Healthy City, Citizenship Sports, Underlying Factors, metropolis.

مقدمه

گسترش ناهمگون شهری در ایران طی دهه های اخیر و از سوی دیگر ناکارآمدی نظام مدیریت، برنامه ریزی و ضعف برنامه های توسعه ملی و آمایش سرزمین باعث شده است که شهرنشینی در کشور و به تبع آن شهر مشهد با معضلات فراوانی همراه باشد. از مهمترین نتایج شهرنشینی معاصر نیز پیدایش و گسترش سکونتگاه های غیر رسمی در متن یا حاشیه شهرها است که به دلیل فقدان برنامه ای مدون و منظم برای این پهنه های شهری در دل طرح های توسعه شهری، روزه روز به صورت لجام گسیخته در حال گسترش است (مرکز پژوهش های شورای اسلامی مشهد، ۱۳۹۶). حال باید ویژگی های حاشیه شهر را به طور کامل مورد بررسی قرار داد تا بتوان برنامه ریزی جامع و دقیقی انجام داد. مکان های حاشیه ای و حاشیه نشینی دارای ویژگی ها و مشخصه هایی است که وقوع برخی آسیب های اجتماعی و جرایم را در این مناطق و در بین ساکنان آن تسهیل می کند برخی از این ویژگی ها، اجتماعی است، یعنی به ساکنان این مناطق (حاشیه نشینان) مربوط است و برخی دیگر به ویژگیهای کالبدی (درونی) و بافتی (ساختاری) این مناطق مربوط است. بنابراین وقوع آسیب و جرم در این مناطق متأثر از عوامل اجتماعی و کالبدی است. برخی از مهمترین عوامل اجتماعی موثر در این زمینه را می توان پایین بودن سطح سواد و تحصیلات نسبت به سایر مناطق، درآمد پایین و فقر، وجود جمعیت متراکم در مساکن کوچک و بی کیفیت و گاه غیرمتعارف، بالابودن احساس تبعیض و محرومیت نسبی، تراکم جرم و ناهنجاری، وجود خرده فرهنگهای بزهکاری و کجروی و ... ذکر کرد. همچنین عواملی مانند وجود مناطق تجمع مجرمان و بزهکاران، زمینهای بدون استفاده، منازل مخروبه، فضاهای دنج و متروکه و تاریک، مناطق دور از دسترسی و نظارت رسمی و ... از جمله عوامل کالبدی تسهیل کننده آسیبهای اجتماعی و جرم در این مناطق هستند (فولادیان، رضایی، ۱۳۹۸).

ساکنین زاغه نشین، که در انتهای پایین نردبان اقتصادی-اجتماعی قرار دارند، وقتی برنامه ریزی فضاها برای هر نوع تفریحی انجام می شود، فراموش می شوند. این درحالی است که آنها تعداد زیادی از جمعیت شهرها را تشکیل می دهند. ساکنان زاغه ها، بیش از ساکنان محلات دیگر شهر، برای مشغله تفریحی، از استراحت تا بازی فوتبال تا معاشرت با دوستان، به فضاهای باز نیاز دارند. همچنین بسیاری از ساکنین زاغه نشین وابستگی به فضاهای باز برای معیشت خود دارند، به عنوان مثال. فروشندگان میوه، کباب فروشی و غیره. برای همه ساکنان - اما بخصوص افراد ساکن فقیرنشین - فضای باز برای رفاه فردی و سلامت عمومی بسیار مهم است. تحقق چشم انداز بین المللی برای اطمینان از دسترسی

همه افراد به یک پارک امن، فضای راحت و فضای باز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. برای دستیابی به چنین چشم اندازی، ساکنان، سازمان های جامعه و تصمیم گیرندگان در سطح شهری و ملی باید با هم همکاری کنند تا بتوانند هر دو فضای رسمی و غیر رسمی موجود در شهر را ایجاد، مدیریت، توسعه، حفاظت، ایمن سازی و استاندارد سازی کنند. (کامپالا، ۲۰۱۷)^۱

با شناخت حاشیه شهر و ویژگی های آن در ادامه به عوامل موثر در توسعه پایدار در ورزش این مناطق می پردازیم:

اختلاف طبقاتی به عنوان یکی از اصلی ترین عواملی که در مشارکت در ورزش تأثیر می گذارد و افراد را از این امر محروم می کند در نظر گرفته می شود. حق استفاده از ورزش و فرصت های واقعی برای مشارکت در ورزش وقتی بسیار مهم است که مزایای مشارکت ورزشی را هم در ابعاد فردی و هم برای جمعی در نظر گرفت. براساس پژوهش های انجام شده توسط محققین مختلف، پنج شکل از مزایای مشارکت در ورزش را میتوان با شاخص های زیر نشان داد: (۱) شخصی (مثلاً اطمینان از سلامتی ، عزت نفس) (۲) اجتماعی (به عنوان مثال، ترویج هماهنگی قومی / فرهنگی ، کاهش بیگانگی / تنهایی) (۳) اقتصادی (به عنوان مثال، مقرون به صرفه بودن سلامتی؛ جذب مشاغل جدید و رو به رشد) (۴) محیط زیست (به عنوان مثال، اطمینان از یک محیط پایدار) (۵) ملی (به عنوان مثال، ادغام / انسجام فرهنگی، نفوذ). در دو دهه گذشته، نقش دیگری از ورزش مورد بحث قرار گرفته است. این امر به عنوان یک ابزار مداخله ای برای دستیابی به اهداف اجتماعی گسترده تر و غیر ورزشی در نظر گرفته شده است؛ به عنوان مثال، ایجاد صلح، آموزش بهداشت و توانمند سازی جوانان. ورزش به عنوان ابزاری برای ارتقاء توسعه و صلح (SDP^۲) اولین بار در مناطق کم برخوردار در آمریکای جنوبی مورد استفاده قرار گرفت. متعاقباً در اروپا و آمریکای شمالی نیز اجرا شد. نقش فراگیر ورزش نیز توسط اتحادیه اروپا ذکر شده است ، در اکتبر سال ۲۰۱۶، شورای اروپا قطعنامه ای با عنوان "ورزش برای همه: پلی برای برابری، ادغام و گنجاندن اجتماعی" ایجاد کرد. (یاکوبسکا^۳، ۲۰۱۸)

جهت شناخت بهتر مفهوم توسعه پایدار ورزش، ابتدا مفهوم پایداری، سپس توسعه پایدار ورزش و مراحل آن را مورد بررسی قرار می دهیم. ((پایداری)) را برآوردن نیازهای نسل حاضر بدون اینکه توانایی های نسل آینده را در تامین نیازهایشان به مخاطره بیندازد تعریف می کنند، همچنین از نظر هالیپان و

1.Kampala
2.sport in development and peace
3.jakubska

گرین^۱ (۲۰۱۱) توسعه پایدار ورزش با تاکید بر نهادینه شدن ورزش در جامعه، دوام برنامه های توسعه ای ورزش با در نظر گرفتن ابعاد اقتصادی، اجتماعی و محیط نهادی است (مندعلی زاده، ۱۳۹۳). مراحل توسعه پایدار ورزش را میتوان به ۱. زندگی پر تحرک یا فعال ۲. فعالیت بدنی برای سلامتی ۳. فعالیت بدنی برای آمادگی جسمانی ۴. فعالیت بدنی در ورزش عنوان نمود که البته هر شرکت کننده در ورزش همگانی و قهرمانی در نهایت باید توسعه فردی را به فعالیت بدنی پایدار یا مادام العمر ادامه دهند (رضانی نژاد، هژبری، وقار، ۱۳۹۸). مهم ترین هدف یک برنامه ریزی، توسعه خوب و توجه به تعادل منطقه ای و ایجاد یک توسعه پایدار است. در دنیای امروز کارشناسان اقتصادی و مسائل اجتماعی معتقدند که شرط توفیق در یک برنامه توسعه ایجاد تعادل بین مناطق است و به همین منظور لازم است قبل از اجرای هر برنامه ای کشور را از لحاظ جغرافیایی و اقلیمی تقسیم بندی کرده، سپس با داشتن نقشه مناطق ترسیم شده، ویژگی های فرهنگی، اقتصادی، زیست محیطی هر بخش در نظر گرفته شود تا همه اقشار یک جامعه از مواهب توسعه بهره مند شوند. به رسمیت شناختن حقوق حاشیه نشینان در برنامه ریزی های مختلف اقتصادی و اجتماعی، بازمهندسی محلات حاشیه نشین، توانمندسازی، ارتقای سطح دسترسی به خدمات اجتماعی باعث تحقق استراتژی توسعه پایدار درون زای شهری می شود (بشریه و مظفری، ۱۳۹۷).

رهیافت توسعه فردی، اجتماعی و فرهنگی از رهگذر ورزش، پیشینه دیرینه‌ای دارد و می‌توان ریشه‌های آن را در جنبش های طبقاتی کارگر و میانی سده ی نوزدهم میلادی سراغ گرفت که با هدف بازآفرینی فکری و جسمی رخ داد. انسان سالم، جامعه سالم هدف توسعه پایدار است، یکی از پایدارترین راه های جلوگیری از مفاسد، انحرافات و ناهنجاری های رفتاری و سالم سازی محیط و زندگی اجتماعی، توسعه ورزش و همگانی کردن آن است (سعادتجو، ۱۳۹۵).

در خصوص ورزش شهروندی و فعال سازی حاشیه شهردر کشورهای مختلف برنامه های متنوعی برگزار شده که میتوان به موارد ذیل اشاره کرد

- شهرهای بدون خودرو و خطوط دوچرخه سواری و پیاده روی (شهرک وایوبان^۲، آلمان - کواری اوکلند^۳، آمریکا و جزیره مکنیاک^۴ دیترویت، آمریکا)
- طرح اتوبوس پیاده برای رفتن به مدرسه کودکان آمریکایی و طراحی محله ورزشی در آمریکا

1. Hallehan and Green
2. Town of vauban
3. Oakland quarry
4. Mcneak island

- طرح احداث فضاهای ورزشی در پشت بام (ایده فضای ورزشی در آسمان)
- طرح مروجان ورزشی در حاشیه شهر سن خوزه آمریکا جهت آموزش و پیگیری ورزش همگانی و شناسایی استعدادهای ورزشی
- زمین بازی سالمندان در شهر منچستر انگلیس و برلین آلمان
- مسابقات بسکتبال خیابانی در فضای باز در کانادا
- بازسازی اماکن رها شده و تغییر کاربری ورزشی در کانادا و استرالیا (شورای شهر مشهد، ۱۳۸۹).

پس از تهران، "مشهد" اولین کلانشهر است که هر روز اوضاع حاشینه نشینی آن وخیم تر می شود، به طوری که از جمعیت سه میلیون نفری این شهر، حدود یک میلیون و دویست و سی هزار نفر حاشینه نشین وجود دارد. به طور متوسط حاشینه نشینی در کلانشهرهای ایران حدود ۱۶ درصد جمعیت می باشد، اما در شهر مشهد حدود ۳۳ درصد جمعیت حاشینه نشین وجود دارد (مرکز پژوهش های شورای اسلامی مشهد، ۱۳۹۶).

اغلب مناطق حاشیه ای شهر مشهد (مناطق ۲، ۳، ۴، ۵، ۶ و ۷) از لحاظ دارا بودن سرانه فضاهای سبز عمومی از بیشتر مناطق شهری و نیز متوسط شهر مشهد محروم تر است. بدین معنا که نسبت جمعیت، ساکنان مناطق حاشیه ای در منطقه خود فضای سبز عمومی کمتری برای استفاده در اختیار دارند. این نشان می دهد که در این مناطق، فضاهای مناسب برای گذران اوقات فراغت به نسبت سایر مناطق کمتر است که خود می تواند بر وقوع برخی از آسیبها تاثیرگذار باشد (فولادیان و رضایی، ۱۳۹۸).

پژوهش های بسیاری درباره مسایل مختلف حاشیه ی شهرها در ایران و جهان انجام گرفته و به نوعی مشکلات و راه حل های مختلف در این خصوص ارایه شده است، از جمله مواردی شامل وضعیت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و مذهبی محلات حاشیه نشین شهرها که به مشکلات آنها از جوانب مختلف پرداخته و راهکارهای متعددی ارایه نموده اند. اما در خصوص ورزش و حاشیه نشینی در کلانشهرهای کشور به صورت مستقیم پژوهشی صورت نگرفته یا می توان گفت منتشر نشده است، لذا با توجه به شکاف موجود و از آنجا که ورزش و فعالیت بدنی نقش موثری در توسعه پایدار هر شهری ایفا می کند و حاشیه شهر یکی از حلقه های مفقوده این توسعه می باشد، لذا برنامه ریزی جهت شناسایی راهکارهای توسعه پایدار ورزش در مناطق حاشیه شهر ضروری به نظر می رسد، برای شناسایی این راهکارها محققان در تلاش هستند تا به این پرسش پاسخ دهند که چه عوامل زمینه ای بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه شهر مشهد موثر می باشند؟ و راهکارهای اجرایی کدامند؟ به نظر می رسد با توجه به

شرایط حاد در حاشیه شهر مشهد و سیاست‌های تدوین شده در خصوص ورزش در حاشیه شهرها که توسط فدراسیون‌های مختلف، وزارت ورزش و جوانان و نهادهای دیگر انجام گرفته است، امیدواریم به برخی از راه‌هایی که باعث کاهش محرومیت اجتماعی با ایجاد یک سیستم ورزشی منطقی به وسیله ابزار علمی می‌شود را مورد بررسی قرار دهیم تا بتوان با شناسایی عوامل زمینه‌ای مؤثر توسعه پایدار ورزش حاشیه شهر مشهد یک برنامه کاربردی طراحی نمود.

روش‌شناسی پژوهش

روش تحقیق بصورت طرح ترکیبی (کیفی-کمی) برمبنای روش توصیفی - تحلیلی (نظریه داده بنیاد) است. روش نظریه پردازی داده بنیاد به نظریه برخاسته از داده‌ها شناخته می‌شود، نوعی شیوه پژوهش کیفی است که به وسیله آن، با استفاده از یک دسته داده، نظریه‌ای تکوین می‌یابد. این پژوهش در سه فاز و هشت مرحله اصلی انجام شده است، در فاز شناخت (در مرحله کدگذاری باز) از طریق بررسی و مطالعه ادبیات موضوعی نسبت به درک و شناخت عمیق مسأله اقدام شد که در این فاز با استفاده از رویکرد مرور نظام‌مند^۱ مقالات و منابع مهم در این حوزه شناسایی و سپس با مطالعه دقیق آن‌ها، متغیرهای اولیه و مناسب برای مدل استخراج گردید و همزمان به جهت تحلیل و کدگذاری داده‌ها و توجه به شرایط و مقتضیات مورد بررسی از طریق تشکیل جلسات و انجام مصاحبه عمیق با خبرگان حوزه تحقیق اقدام شد و در ادامه با استفاده از روش کیفی تحلیل محتوا، عوامل و متغیرهای تاثیرگذار در مدل حاصل گردید. پس از مرور نسبتاً جامع ادبیات تحقیق و بررسی نظرات خبرگان و شناسایی عوامل و متغیرهای مهم در مدل، در فاز طراحی به منظور برقراری ارتباط بین عناصر مدل و دستیابی به مدل مفهومی از روش مدل‌سازی ساختاری تفسیری^۲ (ISM) استفاده گردید و در نهایت در فاز ارزیابی کمی مدل، مدل پیشنهادی از طریق روش معادلات ساختاری مبتنی بر رویکرد حداقل مربعات جزئی (به دلیل مزیت ارائه نظریه) مورد سنجش واقع می‌گردد (اشتروس، کوربین، ۱۳۹۰). جامعه آماری این تحقیق در بخش کیفی عبارتست از خبرگان (کارشناسان ارشد ادارات متولی ورزش همگانی و شهروندی و برخی اساتید دانشگاه که در زمینه ورزش شهروندی و حاشیه شهر مطالعات و یا مقالاتی را داشته‌اند) و در بخش کمی با توجه به تعداد زیاد ساکنین، جامعه بزرگسال (۱۸ تا ۶۰ ساله) در مناطق حاشیه شهر مشهد (شامل مناطق ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷ و برخی محلات در مناطق دیگر مانند نه دره در

1. Systematic review

2. Interpretive Structural Modeling

منطقه ۹، محله آبکوه در منطقه ۱) در نظر گرفته شد. جهت تعیین حجم نمونه، از شیوه نمونه گیری هدفمند برای خبرگان (با ۳۰ خبره حرفه ای و علمی تا اشباع نظری) و شیوه نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای برای ساکنین بزرگسال مناطق حاشیه شهر مشهد که (۳۸۴ نفر که از جدول مورگان به دست آمد) به عنوان نمونه استفاده شد. در فاز طراحی با استفاده از پرسشنامه ساخت یافته متناسب با تکنیک مدل سازی ساختاری تفسیری نظرات خبرگان اخذ شد و در نهایت در فاز ارزیابی کمی مدل (فاز سنجش مدل)، از پرسشنامه محقق ساخته مناسب، معادلات ساختاری به روش حداقل مربعات جزئی بهره گرفته شد. در مرحله کیفی داده ها جمع آوری و بعد از کدگذاری، پرسشنامه محقق ساخته با ۲۱ سوال تهیه گردید. جهت اندازه گیری روایی ابزار پژوهش از اعتبار سازه و تکنیک تحلیل عاملی استفاده شد. در پژوهش حاضر جهت بررسی اعتبار عاملی متغیرهای اصلی پژوهش و خرده مقیاس های آن از شیوه تحلیل عاملی و تکنیک های اعتبار همگرا (شاخص AVE) استفاده گردید. در فاز طراحی، برای تعیین روایی، از روایی محتوایی استفاده شده است. نظر استادان راهنما، مشاور و ناظر و دو تن دیگر در مورد مناسب بودن پرسشنامه اخذ و اعمال شده است و در فاز سنجش مدل، اعتبار تمها (سازه ها) بوسیله روش حداقل مربعات جزئی سنجیده شد، پایایی مرحله اول پژوهش (فاز شناخت) از طریق پایایی بازآزمون و روش توافق درون موضوعی انجام گرفت، پایایی پرسشنامه مربوط به روش ساختاری نیز براساس شاخص های به دست آمده نظیر بارهای عاملی، ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بررسی شد و مورد تایید قرار گرفت، روایی و نرمال بودن توزیع متغیرها تایید و ضریب پایایی پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد، برای گردآوری اطلاعات در مرحله کیفی، داده ها جمع آوری و بعد از کدگذاری، پرسشنامه اولیه متشکل از ۳۲ گویه طراحی که پس از انجام اصلاحاتی، پرسشنامه محقق ساخته نهایی در ۵ مؤلفه و ۲۱ گویه (سؤال) براساس مقیاس پنج ارزشی لیکرت تهیه گردید. بخش اول پرسشنامه، مشخصات فردی (جنسیت، سن، مدرک تحصیلی، سابقه سکونت در حاشیه شهر، نوع اشتغال) و بخش دوم آن شامل عوامل زمینه ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه شهر مشهد بود. پرسشنامه نهایی به سه طریق (ارسال با تلگرام، ایمیل و به صورت حضوری) بین جامعه آماری توزیع شد که روایی صوری پرسشنامه با بهره گیری از نظرات اصلاحی اساتید تعیین شد. تجزیه و تحلیل داده ها در بخش کیفی با استفاده از روش داده بنیاد و مدلسازی معادلات ساختاری در محیط نرم افزار اسمارت PLS انجام شد و در بخش کمی با استفاده از روش های آمار توصیفی و استنباطی و با کمک نرم افزار SPSS نسخه 25 و LISREL نسخه ۸,۸ مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت.

یافته های پژوهش

(۱) یافته های توصیفی

جدول ۱: یافته‌های توصیفی نمونه کمی

مولفه	ابعاد	فراوانی	درصد
جنسیت	مرد	۱۰۳	۲۶/۸
	زن	۲۷۵	۷۱/۶
	بی پاسخ	۶	۱/۶
سن	کمتر از ۲۵ سال	۲۱	۵/۵
	بین ۲۶ تا ۳۵ سال	۷۰	۱۸/۲
	بین ۳۶ تا ۴۵ سال	۱۴۸	۳۸/۵
	بین ۴۶ تا ۵۵ سال	۱۳۱	۳۴/۱
	بالای ۵۵ سال	۰	۰
	بی پاسخ	۱۴	۳/۶
تحصیلات	دیپلم و کمتر	۳۸	۹/۹
	فوق دیپلم	۸۶	۲۲/۴
	لیسانس	۱۰۷	۲۷/۹
	فوق لیسانس	۱۱۱	۲۸/۹
	دکتری	۴۲	۱۰/۹

(۲) یافته های استنباطی

الف) مرحله شناخت

جهت شناسایی عوامل زمینه ای موثر در توسعه پایدار ورزش حاشیه شهر مشهد در راستای دستیابی به اهداف تحقیق از طریق مرور نظام مند تعداد ۵۲ مقاله شناسایی گردید که پس از بررسی و از طریق روش تحلیل محتوا، عوامل زمینه ای تشکیل دهنده توسعه پایدار ورزش حاشیه کلانشهر ها شناسایی

گردید. در این مرحله به منظور تکمیل و بومی‌سازی، از طریق مصاحبه با خبرگان مورد مطالعه و سپس تحلیل محتوای مطالب بیان شده در طول مصاحبه‌ها سایر عناصر زمینه‌ای تاثیرگذار در توسعه پایدار ورزش حاشیه شهر مشهد حاصل شد.

جدول ۲: دسته‌های مفهومی عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلانشهرها

شاخص (کدگذاری باز)	گویه مرتبط (کدگذاری محوری)	زیرمقوله (کدگذاری انتخابی)
توجه به سطح درآمد افراد منطقه کمک به اشتغال زایی و رونق اقتصادی حاشیه شهر سرمایه گذاری بخش دولتی و نیمه دولتی سرمایه گذاری بخش خصوصی حمایت مالی شوراهای شهر ، شهرداران و سایر مقامات محلی به ورزش حاشیه شهر	عوامل اقتصادی	عوامل زمینه‌ای
فرهنگ سازی جهت توسعه ورزش برنامه‌های تبلیغاتی به منظور ارتقای آگاهی‌های عمومی مردم رفع موانع فرهنگی-اجتماعی برای ورزش زنان توجه ویژه به ورزش نوجوانان و جوانان (دختر و پسر) اختصاص ورزش صبحگاهی بعنوان یکی از برنامه های رادیو و تلویزیون در حاشیه شهر تبلیغات سازمان ورزش در رسانه ها برای ورزش همگانی	عوامل اجتماعی و فرهنگی	
حمایت از توسعه ورزش های روستایی و بازیهای بومی - محلی مکان‌گزینی و طراحی مسیرهای دوچرخه‌سواری احداث زمین های ورزشی و تامین امکانات ورزش همگانی بر پایه نیازها	عوامل ورزش همگانی	
نظام استعدادیابی و فرایند ورزش قهرمانی برپایی مسابقات محلات و همایش های ورزشی برگزاری مسابقات به مناسبت های مختلف (رمضان، دهه فجر و ...)	عوامل ورزش حرفه‌ای	
توجه و حمایت والدین کاهش هزینه شرکت در فعالیت های ورزشی مربوط (لباس و ...) آگاهی بخشی نسبت به آسیب های جسمی و روحی در صورت عدم شرکت در ورزش ارائه و انتخاب الگوهای موفق ورزشی	عوامل فردی و خانوادگی	

ابزار پژوهش پرسشنامه محقق ساخته بود که در بخش روش تحقیق مفصل توضیح داده شده که مشتمل بر ۲۱ سوال در بخش کمی بود که با توجه به گویه‌های استخراج شده در بخش کیفی، تنظیم شد و در اختیار نمونه‌ها قرار گرفت. جهت اندازه‌گیری روایی ابزار پژوهش از اعتبار سازه و تکنیک تحلیل عاملی استفاده شد. در پژوهش حاضر جهت بررسی اعتبار عاملی متغیرهای اصلی پژوهش و خرده مقیاس‌های آن از شیوه تحلیل عاملی و تکنیک‌های اعتبار همگرا (شاخص AVE) استفاده گردید. بر حسب مقادیر جدول ۳ شاخص مربوط به اعتبار همگرا دلالت بر این موضوع دارند که روایی زیر مقوله‌های عوامل زمینه‌ای در وضعیت مطلوبی قرار دارند. مقادیر مربوط به ضریب آلفای کرونباخ و قابلیت اعتماد ترکیبی نشان دهنده دقت اندازه‌گیری بالای ابزار زیر مقوله‌های "عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار در ورزش حاشیه شهر مشهد" و در نتیجه پایا یا قابل اعتماد بودن این ابزار است. همچنین ضریب کل آلفای کرونباخ در این پرسشنامه ۰/۸۵ برآورد شده است.

جدول ۳: مقادیر بارهای عاملی عوامل زمینه‌ای مدل توسعه پایدار ورزش حاشیه کلان‌شهر مشهد

ابعاد فرعی	زیر مقوله	بار عاملی	مقدار بحرانی	P
زمینه‌ای	عوامل اقتصادی	۰/۷۷	۴/۰۹	۰/۰۰۰۱
	عوامل اجتماعی و فرهنگی	۰/۷۴	۴/۰۲	۰/۰۰۰۱
	عوامل ورزش همگانی	۰/۵۴	۳/۲۱	۰/۰۰۰۱
	عوامل ورزش حرفه‌ای	۰/۵۳	۳/۱۸	۰/۰۰۰۱
	عوامل فردی و خانوادگی	۰/۶۱	۳/۵۵	۰/۰۰۰۱

جدول ۴: ضرایب آلفای کرونباخ مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

عوامل اقتصادی	عوامل اجتماعی و فرهنگی	عوامل ورزش همگانی	عوامل ورزش حرفه‌ای	عوامل فردی و خانوادگی
۰,۷۴	۰,۷۶	۰,۸۵	۰,۸۳	۰,۶۱

جدول ۵: ضرایب روایی همگرا مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

عوامل اقتصادی	عوامل اجتماعی و فرهنگی	عوامل ورزش همگانی	عوامل ورزش حرفه‌ای	عوامل فردی و خانوادگی	AVE
۰,۶۵	۰,۶۷	۰,۷۳	۰,۷۷	۰,۷۴	

با توجه به اینکه مقدار مناسب برای آلفای کرونباخ ۰,۷، برای پایایی ترکیبی ۰,۷ و برای AVE، ۰,۵ می‌باشد و تمامی معیارها در قسمت سنجش بارهای عاملی مقدار مناسبی دارند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی، و روایی همگرایی تحقیق را تایید ساخت.

روایی واگرا: روایی واگرا سومین معیار بررسی برازش مدل‌های اندازه‌گیری است که دو موضوع را پوشش می‌دهد: الف) مقایسه میزان همبستگی بین گویه‌های یک متغیر با آن متغیر در مقابل همبستگی آن گویه‌ها با متغیرهای دیگر.

ب) مقایسه میزان همبستگی یک متغیر با گویه‌هایش در مقابل همبستگی آن متغیر با سایر متغیرها.

جدول ۶ ماتریس همبستگی مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

۵	۴	۳	۲	۱	J I
				1.000	عوامل اقتصادی
			1.000	0.771	عوامل اجتماعی و فرهنگی
		1.000	0.639	0.698	عوامل ورزش همگانی
	1.000	0.596	0.507	0.556	عوامل ورزش قهرمانی
1.000	0.622	0.712	0.588	0.580	عوامل فردی و خانوادگی

ب) تحلیل فاز طراحی

مرحله اول: تشکیل ماتریس خود تعاملی ساختاری

جدول ۷: ماتریس خود تعاملی ساختاری مدل عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر

مشهد

۵	۴	۳	۲	۱	J I
0	X	0	0		عوامل اقتصادی
0	0	0			عوامل اجتماعی و فرهنگی
0	0				عوامل ورزش همگانی
0					عوامل ورزش حرفه‌ای
					عوامل فردی و خانوادگی

مرحله دوم: تشکیل ماتریس دستیابی سازگار شده

جدول ۸: ماتریس دستیابی سازگار شده مدل عوامل زمینه‌ای مؤثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر

مشهد

۵	۴	۳	۲	۱	J I
۰	۱	۰	۰		عوامل اقتصادی
۰	۰	۰		۰	عوامل اجتماعی و فرهنگی
۰	۰		۰	۰	عوامل ورزش همگانی
۰		۰	۰	۱	عوامل ورزش حرفه‌ای
	۱	۰	۰	۰	عوامل فردی و خانوادگی

مرحله سوم: تعیین روابط و سطح بندی بین ابعاد

هر یک از اجزا مدل دارای دو مجموعه مختلف دستیابی $R(si)$ و پیش نیاز $A(si)$ است که در ساختار ماتریس دسترسی و نیز طراحی مدل نقش اساسی دارد. مجموعه دستیابی ۱ هر متغیر شامل متغیرهایی

می‌شود که از طریق این متغیر می‌توان به آن‌ها رسید و مجموعه پیش‌نیاز ۱ شامل متغیرهایی می‌شود که از طریق آن‌ها می‌توان به این متغیر رسید و این کار با استفاده از ماتریس دستیابی انجام می‌شود. پس از تعیین مجموعه دستیابی و پیش‌نیاز برای هر متغیر عناصر مشترک در مجموعه دستیابی و پیش‌نیاز برای هر متغیر شناسایی می‌شوند. معیارهایی که مجموعه مشترکشان با مجموعه دستیابی‌شان یکی باشد، سطح اول اولویت را به خود اختصاص می‌دهند. پس از تعیین این متغیر یا متغیرها، آن‌ها را از جدول حذف کرده و با بقیه متغیرهای باقیمانده جدول بعدی را تشکیل می‌دهیم. در جدول دوم نیز همانند جدول اول متغیر سطح دوم را مشخص می‌کنیم و این کار را تا تعیین سطح همه متغیرها ادامه می‌دهیم. بدین ترتیب در این تحقیق حاصل شد که به شرح جدول ۹ آمده است.

جدول ۹: تعیین روابط و سطوح الگوی شده مدل توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلانشهر مشهد

سطح	مجموعه مشترک $R(s_i) \cap A(s_i)$	مجموعه پیش‌نیاز $A(s_i)$	مجموعه دستیابی $R(s_i)$	ابعاد
۱	۴	۵-۴	۵-۴	عوامل اقتصادی
۱	۱	۱	۱-۴	عوامل اجتماعی و فرهنگی
۱	۱	۱	۱-۴	عوامل ورزش همگانی
۱	۲-۵	۱-۲-۵	۲-۵	عوامل ورزش حرفه‌ای
۱	۴	۴-۳	۳-۴-۵	عوامل فردی و خانوادگی

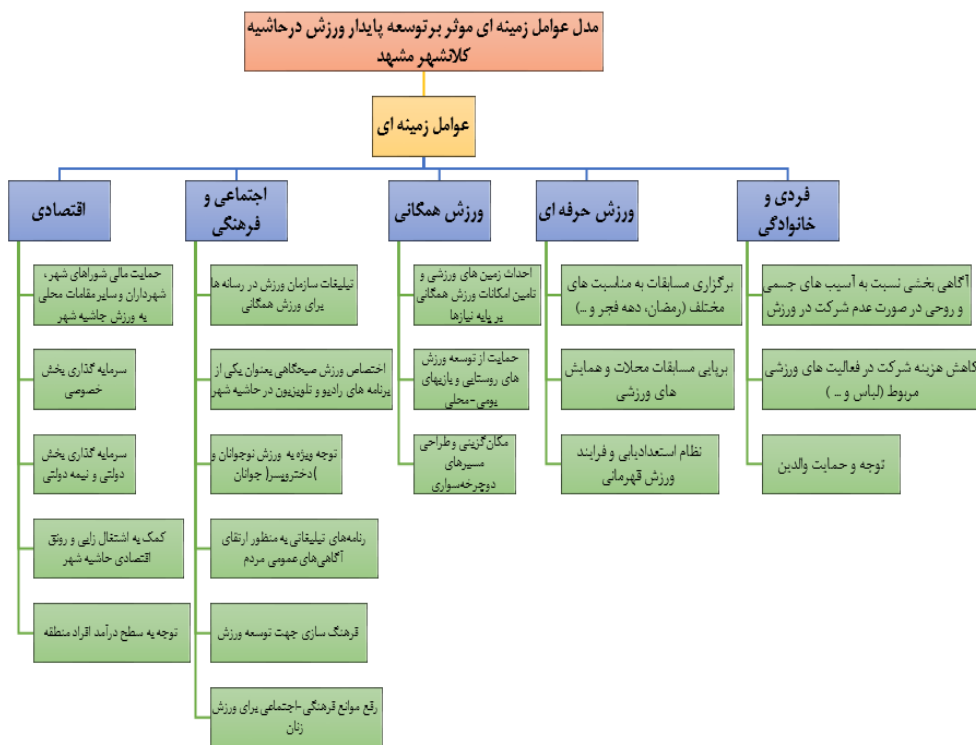
گام دوم : ترسیم ارائه مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه‌ی کلان-شهرها

پس از تعیین روابط و سطح متغیرها می‌توان آن‌ها را به شکل مدلی ترسیم کرد. به همین منظور ابتدا متغیرها برحسب سطح آن‌ها از بالا به پایین تنظیم می‌شوند و با استفاده از سطح بندی انجام شده

1. Antecedent set

دیاگرامی ۱ با عنوان مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه ی کلان‌شهرها ترسیم می‌شود. بدین صورت که معیار به عنوان سطح اول شناخته شده‌اند در اولین سطح دیاگرام قرار می‌گیرند و به همین ترتیب سایر معیارها در سطوح دیگر دیاگرام قرار می‌گیرند. با توجه به مدل به دست آمده اکنون می‌توانیم مانند مدل مفهومی بخش مبانی نظری پژوهش را ارائه نماییم. الگوی مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش حاشیه شهر مشهد بر اساس مدل فوق و یافته‌های حاصل از مرحله تحلیل محتوا است که بر آن اساس می‌توان هر یک از عوامل اصلی (ابعاد) را به همراه متغیرهای فرعی (کدها) را در قالب یک مدل یکپارچه ارائه نمود.

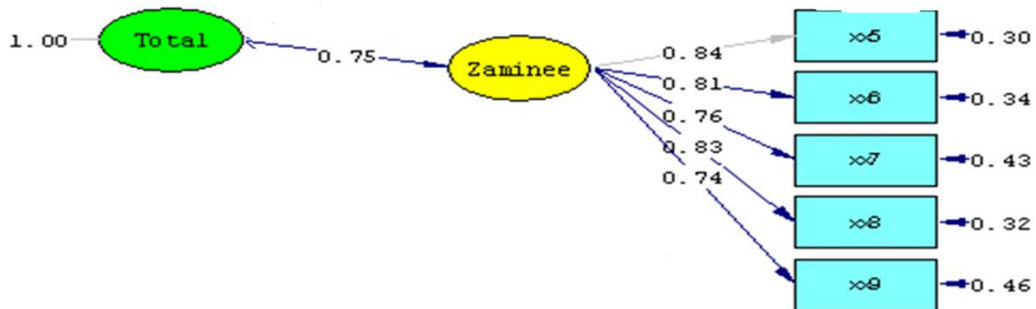

شکل ۱: مدل عوامل موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه ی کلان‌شهرها

تحلیل فاز آزمون مدل

1. Diagraph

در این قسمت به بررسی نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل آماری اطلاعات جمع آوری شده می پردازیم. همانطور که پیشتر بیان شد برای برازش آزمون مدل سازی معادلات ساختاری واریانس محور یا همان روش حداقل مربعات استفاده شد. نمودار ضرایب مدل به صورت استاندارد در ادامه آمده است.

شکل ۲: مدل ساختاری به همراه برآورد ضرایب استاندارد عوامل زمینه‌ای مدل توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

جدول ۶: شاخص‌های برازش مدل عوامل زمینه‌ای توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

RMSEA	AGFI	GFI	RMR	P	χ^2/df
۰/۰۵۹	۰/۹۱	۰/۹	۰/۰۱۵	۰/۰۰۰۱	۲/۴۹

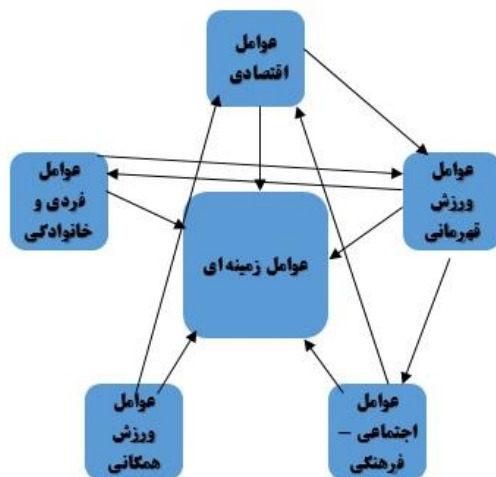
شاخص برازش χ^2/df هر چه کمتر باشد بهتر است و نباید بیشتر از ۳ باشد. با توجه به شکل ۲ و جدول شماره ۶، این مقدار ۲/۴۹ شده است که از ۳ کمتر است و نشان می‌دهد مدل نظری با داده‌ها برازش دارند و با این داده‌ها تأیید می‌شوند و پایایی لازم را داشته است. همچنین مقدار ضریب مسیر مثبت است AGFI (شاخص نیکویی برازش تعدیل شده) بالاتر از ۰/۹ به عنوان مدل برازش یافته گزارش می‌شوند. NFI (شاخص برازش هنجار شده) بالاتر از ۰/۹ نشانه برازش مناسب مدل

است. RMSEA معادل ۰/۰۵۹ (جذر برآورد واریانس خطای تقریب یا همان آزمون انحراف هر درجه آزادی است) که مقدار کمتر از ۰/۰۸ برازندگی خوب مدل را نشان می‌دهد. از طرفی P-value (سطح معنی داری) ۰,۰۰۰۱ می‌باشد که کمتر از ۰,۰۵ است بنابراین با اطمینان ۹۵ درصد برازندگی مدل عوامل زمینه‌ای توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلانشهر مشهد پذیرفته می‌شود.

طراحی مدل ISM

براساس سطوح، مدل ساختاری به وسیله گره‌ها و خطوط رسم می‌شود. اگر رابطه‌ای از i به j مشخص می‌شود. نمودار طراحی شده شامل روابط انتقال‌پذیری بین فاکتورهای کلیدی نیز می‌باشد. نمودار نهایی پس از حذف روابط غیر مستقیم میان فاکتورها ایجاد می‌شود. نمودار نهایی شامل نمایش تصویری عوامل و ارتباط بین آنهاست.

شکل شماره ۳، مدل ISM نهایی را پس از جایگزینی گره‌ها با فاکتورهای کلیدی مربوطه نشان می‌دهد، با توجه به اینکه کلیه عوامل دخیل در عوامل زمینه‌ای ورزش در حاشیه کلانشهرها در سطح یک قرار داشتند ارتباط بین عوامل در یک سطح رسم شد. در این مدل عوامل براساس اثرپذیری بر عامل اصلی به صورت دایره‌ای و در جهت عقربه‌های ساعت در نظر گرفته شده است، لذا همانطور که مشخص شده سه عامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و ورزش قهرمانی ارتباط یک سویه دارد و به نوعی این ارتباط همبستگی این سه عامل را نشان می‌دهد. عوامل فردی و خانوادگی یک ارتباط دو سویه با ورزش قهرمانی داشته و تاثیر عامل حمایت خانواده و تبلور استعدادیابی در ورزش قهرمانی را نمایان می‌کند. ارتباط بین عوامل ورزش همگانی و عوامل اقتصادی نیز گویای تاثیر وضعیت مالی خانواده و جامعه در توسعه ورزش همگانی و مشارکت در ورزش از سوی افراد مختلف جامعه می‌باشد.

شکل شماره ۳: مدل ISM عوامل زمینه‌ای مدل توسعه پایدار ورزش در حاشیه کلان‌شهر مشهد

نتیجه گیری

هدف از این پژوهش، طراحی مدل عوامل زمینه‌ای موثر بر توسعه پایدار ورزش در حاشیه ی کلانشهرها می باشد. براساس نظریه داده بنیاد، داده ها از متخصصان و کارشناسان جمع آوری و سپس تجزیه و تحلیل شد. همانطور که در مدل ساختاری پژوهش مشاهده می شود مدل دارای ۵ بعد است که هر کدام از مولفه ها خود دارای چند زیر مولفه می باشد. عوامل زمینه‌ای موثر خود به چند بخش تقسیم می شود که به شرح ذیل می باشد :

عامل اقتصادی شامل سرمایه گذاری بخش دولتی، نیمه دولتی و خصوصی و حمایت مالی مقام های محلی شهر(شهردار و شورای شهر) از ورزش حاشیه شهر است که با کمک اشتغالزایی میتوان سطح درآمد افراد منطقه را بالا ببرند و با کمک دیگر متغیرها باعث افزایش امکانات و گرایش بیشتر به ورزش شد. به نوعی موانع مالی که یکی از مهم ترین عوامل عدم مشارکت در ورزش می باشد(یاکوبسکا، ۲۰۱۸) را با اتخاذ تمهیدات لازم برطرف نموده و باعث ترغیب شهروندان برای فعال تر شدن جسم سالم شوند. استفاده از ابزارهای قانونی از جمله بند سوم، اصل سوم قانون اساسی (در اختیار گذاشتن یک درصد کل بودجه بخش دولتی جهت توسعه ورزش و اتخاذ تمهیدات لازم به منظور رشد، تولید، توزیع و صادرات محصولات ورزشی توسط بخش خصوصی و تعاونی) و نیز ردیف ۲ بند الف ماده ۱۱۷ قانون چهارم توسعه کشور (حمایت نهادهای عمومی غیردولتی، شهرداری ها و دهیاری ها از ورزش همگانی

حاشیه شهرها) باعث کاهش موانع اقتصادی در ورزش حاشیه شهر می‌شود. این عامل توسط جوادی پور و رهبری (۱۳۹۶)، وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۶)، سعادتجو (۱۳۹۵)، شعبانی و همکاران (۱۳۹۳)، وارنر و همکاران (۲۰۱۹)، یاکوبسکا (۲۰۱۸) و کروزنسکا (۲۰۱۸) تاکید شد.

عوامل اجتماعی - فرهنگی به نوعی به فرهنگ سازی و اطلاع رسانی در خصوص توسعه ورزش در بین مردم حاشیه شهر و کاهش موانع ورزش کردن برای اقشار محروم از ورزش (بانوان، کودکان، معلولین و سالمندان) می‌پردازد. همان طور که ترویج فرهنگ ورزشی و تحرک در جامعه جزو مولفه های موثر در سیاست گذاری ورزش همگانی است (جوادی پور ، رهبری، ۱۳۹۶)، خدمات فرهنگی را نیز می‌توان با دیدگاه ورزشی ارتقاء داد. در تحقیقات گذشته مشخص شد که عدم تبلیغات موثر از سوی رسانه ها جزو چالش های درونی ورزش همگانی بوده (شعبانی ، غفوری، هنری، ۱۳۹۳) و افزایش مشارکت بانوان و جمعیت جوان کشور جزو نقاط قوت قهرمانی می باشد(فراهانی، کشاورز، صادقی، ۱۳۹۶). لذا باید نحوه فرهنگ سازی و اطلاع رسانی را در مناطق حاشیه شهر مشهد بومی نمود تا بتوان تاثیرات اجتماعی آن را که توسعه پایدار شهر می باشد را شاهد باشیم. شناخت اماکن ورزشی، اثرات اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و مذهبی ورزش باید به صورت تابلوهای شهری، فضای مجازی و راه های دیگر اطلاع رسانی شود تا شاهد کاهش معضلات و مشارکت بیشتر در ورزش حاشیه شهر باشیم. این مولفه از سوی فراهانی و همکاران (۱۳۹۵)، شعبانی و همکاران (۱۳۹۳)، وارنر و همکاران (۲۰۱۹)، یاکوبسکا (۲۰۱۸) و کامپالا (۲۰۱۷) مورد تایید قرار گرفت.

از عوامل ورزش همگانی در ورزش حاشیه شهر می‌توان به حمایت از رشد ورزش های بومی - محلی (کشتی با چوچه، ورزش های مانند دال پلان و هفت سنگ) و احداث مسیرهای دوچرخه سواری، پیاده روی و زمین های ورزشی روباز و تهیه امکانات ورزش همگانی اشاره کرد . سیاست ۱۵ فدراسیون ورزش همگانی نیز براین موارد صحه می گذارد. با استفاده از تجارب جهانی مانند ایجاد ایستگاه های دوچرخه در پرتلند آمریکا (خاکپور، وطن پرست، حسین پور، ۱۳۹۳)، ایجاد پیاده راه ها در کپنهاگ دانمارک) شورای شهر مشهد، ۱۳۸۹) و ایجاد مکان های عمومی برای فعالیت بدنی مستمر و رونق بخشیدن ورزش های بومی و روستایی باعث ایجاد شبکه های به هم پیوسته اجتماعی و ارتقاء سبک زندگی فعال شویم که توسط صارم (۱۳۹۵)، فدراسیون ورزش همگانی (۱۳۹۴)، شعبانی و همکاران (۱۳۹۳)، خاکپور و همکاران (۱۳۹۲) و ریچ و میسنر (۲۰۱۸) تاکید گردید.

از عوامل ورزش حرفه ای میتوان به استفاده از نظام استعدادیابی برای پرورش قهرمانان از مناطق حاشیه شهر و برپایی مسابقات محلات و انواع همایش ها و مسابقات شهری و استانی در این مناطق اشاره کرد.

با توجه به اینکه عدم برگزاری مسابقات سطح بالا جزو نقاط ضعف ورزش قهرمانی کشور است (فراهانی، کشاورز، صادقی، ۱۳۹۶)، باید به سمت میزبانی مسابقات ملی و بین المللی در این مناطق باشیم تا روحیه، انگیزه و اعتماد به نفس حاشیه نشینان را افزایش داده و به سمت شکوفا شدن استعدادهای نهفته این مناطق باشیم .

در خصوص عوامل فردی و خانوادگی، کسب مهارت های ورزشی در اوقات فراغت باعث تقویت پیوند عاطفی بین والدین و نوجوانان می گردد (باقری، ۱۳۹۷) و به بیانی دیگر باعث بهبود شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و کاهش ناکامی می شود (یاکوبسکا، ۲۰۱۸) . در نتیجه با کاهش هزینه های شرکت در ورزش و ارائه الگوهای موفق ورزشی (که جزو فرصت های قهرمانی کشور هست (فراهانی، کشاورز، صادقی، ۱۳۹۶)) می توان با پیامدهای منفی حاشیه نشینی و گسست اجتماعی مقابله نمود و ورزش را فرصتی برای جمع شدن خانواده ها در محیط های سالم در نظر گرفت. به نوعی هرچه به سمت خانوادگی شدن و نفوذ ورزش در تمام اعضاء خانواده گام برداریم در اجرای راه حل های متغیرهای دیگر موفق تر خواهیم بود. برگزاری مسابقات پدر و پسر، مادر و دختر حتی نوه و پدر بزرگ و مادر بزرگ باعث نشاط و کاهش آسیب ها خواهد شد. این نتایج از سوی باقری (۱۳۹۷)، جوادی پور و رهبری (۱۳۹۶)، وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۵)، صارم (۱۳۹۵)، فراهانی و همکاران (۱۳۹۵)، خاکپور و همکاران (۱۳۹۲)، نورعلی وند (۱۳۸۸)، وارنر و همکاران (۲۰۱۹) و یاکوبسکا (۲۰۱۸) تایید گردید .

نتیجه مهم این مدل مفهومی را که اینگونه ذکر نمود که ورزش عامل اصلی در ارتقای سطح سلامت شهروندان و کاهش هزینه های درمانی در حاشیه شهر است که لازمه این امر توزیع عادلانه امکانات ورزشی، ارائه فرصتهای مشارکت در ورزش، اطلاع رسانی در خصوص برنامه و فواید ورزش در تمام سطوح است . در نهایت، توسعه پایدار شهر مشهد که خواست تمام شهروندان می باشد تحقق نمی یابد مگر در سایه توجه ویژه به عوامل زمینه ای از جمله امکانات ورزشی، توجه به همگانی کردن و رایگان نمودن ورزش در این مناطق، کاهش مشکلات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی شهروندان حاشیه شهر و سایر عوامل موثر، که این موارد نیاز به هم افزایی تمام نهادهای درگیر در شهر مشهد به صورت سیستم یکپارچه مدیریت شهری می باشد.

منابع :

اشترواس، آ.، کوربین، ج. (۱۳۹۰) . اصول روش تحقیق کیفی، نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها. ترجمه بیوک محمدی، چاپ سوم، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- باقری، م. (۱۳۹۷). نقش عوامل زمینه‌ای در گذران اوقات فراغت بزهکاری نوجوانان حاشیه شهر مشهد با تاکید بر فعالیت های ورزشی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه امام رضا(ع).
- بشیریه، ت.، مظفری، م. س. (۱۳۹۷). مورد مطالعه :منطقه حاشیه نشین دولت آباد کرمانشاه در سال ۱۳۹۳ ، مجله حقوق جزا و جرم شناسی، شماره ۱۱ ، نیمسال اول ۱۳۹۷ ، صص ۱۶۱-۱۹۰.
- جوادی پور، م.، رهبری، س. (۱۳۹۶). شناسایی مؤلفه های مؤثر بر سیاست گذاری ورزش همگانی ایران، فصلنامه سیاست نامه علم و فناوری، دوره ۷ شماره ۳ ، پاییز ۱۳۹۶ ، صص ۷۵-۸۴.
- خاکپور، ب.، وطن پرست، م.، حسین پور، ز. (۱۳۹۳). بررسی امکان سنجی یک برنامه تفصیلی در مشهد، چکیده مقالات پنجمین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، ۲۰۱۴.
- دانایی فرد، ح.، اسلامی، آ. (۱۳۹۰). ساخت نظریه بین تفاوتی سازمانی/ کاربرد استراتژی پژوهشی نظریه داده بنیاد در عمل. چاپ اول، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق (ع).
- رضانی نژاد، ر.، هژبری، ک.، وقار، م. ص. (۱۳۹۸). توسعه پایدار در مسابقات قهرمانی و ورزشهای همگانی، اولین کنفرانس بین المللی ورزش و توسعه پایدار، دانشگاه کردستان.
- زیراری، ک.، صفایی، ر.، رحمانی اصل، م. ، فارسی، علی. (۱۳۹۶). ارزیابی امکان سنجی برنامه های جامع شهری (مطالعه موردی: طرح جامع شهر آمل)، چکیده کنفرانس بین المللی برنامه ریزی و مدیریت شهری، مشهد، ۲۰۱۷.
- سعادتجو، م. (۱۳۹۵). بررسی نقش ورزش همگانی در توسعه امنیت اجتماعی شهر مشهد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.
- شاطریان، م. ، حیدری، ر.، شاطریان، م.، دولتیاران، ک. (۱۳۹۹). مدلسازی و تحلیل عوامل مؤثر بر وقوع جرم در مناطق حاشیه نشین شهر کاشان، فصلنامه علمی برنامه ریزی منطقه ای، سال ۱۰ ، شماره ۳۷ ، بهار ۱۳۹۹ ، صص ۹۱-۱۰۸.
- شعبانی، ع.، غفوری، ف.، هنری، ح. (۱۳۹۳). مطالعه سیاست ها و راهبردهای ورزش همگانی نظام جامع توسعه ورزش کشور. مجله مدیریت ورزشی دانشگاه تهران، ۶ (۲۷)، صص ۳۰-۱۵.
- شورای شهر مشهد. (۱۳۸۹). آشنایی با مدیریت شهری (تجارب جهانی)، نشر امید مهر، مشهد.
- صارم، ع. ا. (۱۳۹۵). بررسی نقش استفاده بهینه از زیرساخت های ورزشی در میزان بزهکاری جوانان شهر مشهد با میانجی گری سرمایه اجتماعی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی.

فدراسیون ورزش های همگانی. (۱۳۹۴). سند تحول تعالی و آینده نگری فدراسیون ورزشهای همگانی (کتاب اول).

فراهانی، ا.، کشاورز، ل.، صادقی، ع. (۱۳۹۶). تدوین راهبردهای توسعه ورزش قهرمانی ایران، فصلنامه پژوهش های کاربردی در مدیریت ورزشی، سال پنجم، شماره ۳ (۱۹ پیاپی)، زمستان ۱۳۹۵، صص ۱۴۰-۱۲۵.

فولادیان، م.، رضایی بحرآباد، ح. (۱۳۹۸). نگاهی به آسیبهای اجتماعی و جرائم در حاشیه شهر مشهد و بررسی عوامل تسهیل کننده آن، مجله جامعه شناسی مسایل اجتماعی ایران، زمستان ۱۳۹۸، صص ۱-۲۷.

مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد. (۱۳۹۶). مجموعه نشست های علمی - تخصصی مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد، ناشر شورای اسلامی شهر مشهد، مشهد.

مندعلی زاده، ز. (۱۳۹۳). مفهوم پایداری در توسعه ورزش، هشتمین کنفرانس بین المللی تربیت بدنی و علوم ورزشی - تهران.

نورعلی وند، ع. (۱۳۹۴). جامعه شناسی شهری (جلد ۱ و ۲)، نشر جامعه شناسان، تهران.

وزارت ورزش و جوانان (۱۳۹۵). برنامه ششم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی - وزارت ورزش و جوانان، حوزه ورزش.

Kruszyńska ،E, Jančoková ،L., Sieńko-Awierianów ،E. (2018). Functioning of sport and recreation facilities of the city of Poznan in the opinion of service provider, *Economic Problems of Tourism* 4/2018 (44), 157-167.

jakubaska، H. (2018). Sport as a means of social inclusion and exclusion introduction to the special issue of *society register* ، 2018 ، 2(1): 9-17.

Kampala. A. (201۷). Informal Places for Active Recreation and Children's Play In Kampala Slums, Uganda, *Move for Health*, Email: dbalikowa@yahoo.com.

Rich ،K., Misener، L. (2019). Playing on the periphery: troubling sport policy, systemic exclusion and the role of sport in rural Canada, *Sport in Society* DOI: 10.1080/17430437.2019.1565387.

Warner ،M; White ،G; Robinson ،J; Cairney ،J; Fraser, T J. (2019), Study protocol for a 2-year longitudinal study of positive youth development at an urban sport for development facility, BMC Public Health .19:1480.